

OBISK NA COLLEGE OF HEALTH AND CARING SCIENCES, UMEA, ŠVEDSKA

(POTOPIS)

UVOD

College of Health and Caring Sciences v Umei je dal lani (1994) pobudo za sodelovanje z Visoko šolo za socialno delo v Ljubljani. Obisku iz Švedske in podpisu sporazuma o sodelovanju je sledilo študijsko potovanje v Umeo, ki sva ga ob koncu maja letos opravili s kolegico mag. Pavlo Rapoša Tajnšek.

Direktorica študija Marie-Luise Nilsson, kolegice (navedla bom samo osebnena imena, ker smo se tako naslavljale) Asa, Gunbritt, Riitta, Maria, Kerstin, Mimmi in kolega Lennart so nama pripravili zanimiv program. Ljubeznivo so nama pokazali in razložili, kar naju je zanimalo, in nama pustili tudi čas za samostojno zbiranje vtisov.

KURIKULUMI

Najbolj naju je zanimal način študija. Gostiteljice so nama predstavile študijski program oziroma programe. Upam, da je povzetek kljub dvojnemu prevajanju (iz švedščine prek angleščine v slovenščino) pravilen. V Umei izvajajo tri študijske programe, ki se bolj ali manj ujemajo s študijskim programom na VŠSD. College of Health and Caring Sciences ima, kot je razvidno iz imena, več programov, od katerih sta socialnemu delu blizu dva: za socialno varstvo (social care) in deloma za socialno pedagogiko. Programa sta triletna. Univerza v Umei pa ima univerzitetni 4-letni program socialnega dela.

Študij poteka po kreditnem sistemu. Študij socialnega dela na visoki šoli je »vreden« 120 točk, na univerzi pa 140 točk. Ena kreditna točka predstavlja teden študija. Če se študiju na collegeu doda še 40 točk programa socialnega varstva, ki se tudi izvede na collegeu, je

mogoče opravljati magisterij iz socialnega dela.

College for Health and Caring Sciences bo vključen v univerzo v dveh do treh letih. Ovire so predvsem upravne in finančne narave. Univerza je državna, visoka šola pa deželna (County Västerbotten), zato je financiranje različno.

Vsebina kurikulumov je dokaj svobodno določena. Država (parlament) postavi študijske smotre. Na visoki šoli mora biti 60 kreditnih točk socialnega varstva (social care), se pravi izobraževanja za neposredno delo z uporabniki. V tem okviru učitelji, študenti in strokovnjaki določijo vsebino kurikulumuma in število kreditnih točk za posamezna študijska področja (predmete). Brošuro z univerzitetnim študijskim programom socialnega dela sva dobili, nisva pa prišli v stik z izvajalci tega programa.

SOCIALNA DRŽAVA

Od državnih institucij sva si ogledali dom za stare, dom za otroke s posebnimi potrebami in center za priseljence.

Presenečajo »standardi in normativi«, ki so glede števila zaposlenih zelo ugodni, čeprav so sogovorniki ves čas omenjali visoko ceno delovne sile.

Dom za stare se nahaja v mestu. Tam stanuje 130 oseb, večinoma v enosobnih stanovanjih s kuhinjo in kopalnico. Zaposlenih je 120 oseb, od tega 83 s polnim delovnim časom. Večina zaposlenih so »pomočniki« (care givers, helpers).

Filozofija doma je, da so ljudje svobodni, odgovorni zase in neodvisni. To poskušajo spoštovati tudi pri nepokretnih stanovalcih, ki po prihodu v dom ohranijo svojega dotedanjega izbranega zdravnika. Tako prihaja v dom okrog 20 zdravnikov.

Stanovalci se lahko hranijo v restavraciji doma ali si kuhajo sami oziroma s pomočjo pomočnikov. Vsakdo ima svoj ključ od vhodnih vrat doma. Sorodniki in drugi obiskovalci lahko prenočijo v domu bodisi pri stanovalcih ali v posebni sobi za goste.

Stanarina za bivanje v enosobnem stanovanju znaša 2400 švedskih kron. Vse ostalo, npr. hrano (če si stanovalec ne kuha sam), zdravstveno nego, pomočnike itn., je treba plačati posebej. Če stanovalec ne zmore izdatkov, plača občina, potem ko preveri materialno stanje prosilca. Če ima ta v lasti materialne dobrine večje vrednosti, npr. avtomobil, mu svetujejo, naj jih proda, šele nato mu sofinancirajo bivanje v domu.

Presenetilo me je, da nikjer v domu nisem opazila skupin starih ljudi, ki bi tako kot pri nas posedali pri vhodu ali po hodnikih in opazovali obiskovalce. Mogoče posedajo v svojih garsonjerah.

Knjižnica, restavracija, prostori za razne terapije in prostočasne dejavnosti so na voljo tudi starim ljudem iz okolice.

Dom za otroke s posebnimi potrebami se nahaja v majhni vasi Talsmarks gard, dobrih 50 km severno od Umee. V prostorni enodružinski hiši živi 8 otrok, za katere skrbijo 4 vzgojitelji, 4 vzgojiteljice in direktor doma. Vsi so zaposleni s polnim delovnim časom. Prisotnost vsaj dveh vzgojiteljev je zagotovljena vseh 24 ur na dan. Osebe in otroci skupaj kuhajo, opravljajo domača dela, delajo na vrtu in podobno. Vsak otrok ima svojo sobo. Dnevna soba s sedežno garnituro je prav taka, kakršne so dnevne sobe v običajnih hišah, le večja je. Vzdušje se mi je zdelo toplo in domače. Čevelj pred pragom in nogavice, ki so kukale iz predala, so me nostalgичno spomnile na nekdanje prizore iz družinskega življenja.

Težave, ki jih imajo otroci, so različne: prestopništvo, incest, hude težave oziroma nesoglasja v šoli in pri vseh neugodne družinske razmere. Ob našem obisku so bili v šoli. Hodijo v vaško šolo, vendar v poseben razred s kombiniranim poukom, v katerem učita dva učitelja. Učitelja in osebe doma se sestanejo vsak

dan. Vsi otroci končajo osnovno šolo. Direktor doma pravi, da je to sicer drago, a se splača.

Približno dve tretjini otrok se vrne v družino (če se je v družini medtem kaj spremenilo). Starši lahko obiskujejo otroke, tudi otroci lahko gredo obiskat starše, če je to mogoče.

Večkrat sem povprašala sogovornike, ali pričakujejo, da bo vstop Švedske v Evropsko Unijo zahteval zmanjšanje socialnih pravic, a so bili vsi mnenja, da se to ne bo zgodilo.

»ZA BOLEZEN SO ZDRAVILA,
ZA LJUBEZEN PA JIH NI«

Na Uradu za priseljence (Immigration Biro) so nam predstavili razvoj priseljevanja na Švedsko in aktualne probleme. Imela sem občutek, da so sodelavci Urada zelo zavzeti za svoje delo.

Švedska do II. svetovne vojne ni imela imigrantov, razen iz sosednje Finske. Z ekonomskim razcvetom je prišla ekonomska imigracija in za njo politična, se pravi, begunci iz raznih držav, nazadnje iz Bosne. Priseljenci so v glavnem prihajali na jug Švedske. V zadnjem času poskuša država z različnimi ukrepi doseči enakomernjšo porazdelitev imigrantov oziroma beguncev po vsej deželi.

Za priseljence švedska država materialno dobro poskrbi, a status priseljenca se kljub pridobljenemu švedskemu državljanstvu vleče v naslednjo generacijo, že če je eden od staršev priseljenec. »Moji otroci so priseljenci druge generacije, čeprav imajo švedskega očeta, švedsko državljanstvo in so rojeni na Švedskem,« pravi kolegica, ki je po rodu Finka, »ampak to velja tudi za kraljeve otroke, saj je kraljica Nemka.«

Poleg pravih imigrantov je na Švedskem precej posvojenih otrok iz azijskih držav, ki se med odraščanjem srečujejo z vprašanjem pripadnosti. Nekateri poskušajo najti stik z domovino bioloških staršev. Menijo, da bi moral razviti svet poskrbeti za otroke iz nerazvitih držav oziroma iz revnega okolja tam, kjer živijo, in ne s posvojitvami.

Zvečer se srečamo z begunci iz Bosne. Plavolasa mladostna ženska, ki govori z Riito švedsko, se izkaže za otroško zdravnico iz Jajca. Seznaniva se še s strojnimi inženirjem, direktorjem iz Tuzle, upravnim delavcem, profesorjem, sociologom. Sprašujejo naju o slovenskih politikih in športnikih, o Mariboru, kjer je bil nekdo nekaj časa zaposlen, o vsem, kar jim pomeni vez s preteklostjo. Pravijo, da so materialno primerno preskrbljeni. Denarno pomoč dobivajo natančno odmerjeno po »tablicah« za različne potrebe. Ker znajo skrbno gospodariti, ker sami kuhajo in kupujejo na razprodajah, si lahko privoščijo izredne izdatke za otroške igrače in podobno. Otroci hodijo v švedske šole, kjer so zelo uspešni, odrasli v jezikovne in druge tečaje. Ampak univerzitetne diplome iz bivše Jugoslavije niso priznane. Študij bi morali opraviti tako rekoč znova, možnosti za zaposlitev nimajo, delati ne smejo. Upravni delavec hodi v kuharski tečaj, a ne verjame, da se bo lahko kdaj zaposlil vsaj kot kuhar. Še najboljše perspektive ima 30-letni sociolog, ki je dovolj mlad, da vse začne znova. Kdor je star 40 let ali več, bo verjetno za vedno ostal brez zaposlitve, tujec, odvisen od humanitarne pomoči, z domotožjem, ki mu ni videti konca. Čeprav »jim ničesar ne manjka«, me njihov položaj najbolj prizadene.

TREZNI VIKING

Obiskali sva tudi prostovoljno organizacijo Halfwayhouse za pomoč odvisnikom, ki se po zdravljenju vključujejo v vsakdanje življenje. Prostori se nahajajo v večjem stanovanju stanovanjskega bloka. Organizacijo vodita nekdanja odvisnika. Vodja mogočne postave je zelo podoben moji predstavi o Vikingu.

Organizacija je financirana kot fondacija. Velik del stroškov pokriva država. Kontaktna oseba za povezavo z državno socialno službo je »uradni« socialni delavec. Voditelj skupine imata supervizijo pri psihiatru. Povezani so tudi s cerkvijo.

Halfwayhouse pomaga pri iskanju stanovanja in vključitvi v socialne mreže.

Stanovanje najprej za eno leto najame socialna služba. Če se stanovalec primerno vede in redno plačuje stanarino, lahko po enem letu sam sklene najemno pogodbo.

Delujejo po minessottskem modelu. Vključi se lahko, kdor želi. Pogoji so le, da je »čist« (ne jemlje mamil) in trezen (clean and sober), da se udeležuje kakšne oblike obravnave (treatment) in da spoštuje pravila vedenja. Velik pomen pripisujejo izobraževanju. Na Free Nordic University je mogoče študirati program adiktologije na daljavo.

»Viking« pravi, da gre pri alkoholu in drogah za isto, le da zdravljenje alkoholikov traja dalj časa. Navede podatek, da je 10% švedskega prebivalstva alkoholikov. Videti je, da je alkohol problem tako za prebivalstvo kot za državo. Že na letališču v Stockholmu je Pavlino ostro uho zaznalo žvenket steklenic, ki je prihajal iz plastičnih vrečk nekaterih potnikov. Na večerji v dobrem lokalu je gostiteljica vljudno pojasnila, da si lahko izberemo brezalkoholne pijače in pivo, vina ne sme ponuditi. Edina izložba v mestu, na kateri sem opazila kovinsko mrežo, je bila tista z alkoholnimi pijačami.

GLAS LJUDSTVA

Stanovali sva v manjšem družinskem hotelu ob reki. Skrb za sobo je popolnoma samopostrežna. »Delovna sila je draga«, nama pojasnjuje lastnikov bratranec. »Včasih so bile v hotelu zaposlene štiri sobarice, zdaj nimamo nobene.«

Samopostrežno je – kljub brezposelnosti – vse, kar je le mogoče. V klasično opremljeni kavarni gostom pri pultu na pladenj postavijo le krožnik z izbranim pecivom, kavo si natočijo sami in ob odhodu je treba odnesti pladenj na stojalo, kot smo počeli nekoč v študentski menzi.

Direktor doma za otroke s posebnimi potrebami ima v vasi pekarno. Zaposlitev je postala negotova in pametno je imeti rezervni oziroma dodatni vir preživljanja.

Kolegica, ki je doma z dežele, nima več drugega stanovanja v mestu, ker je to postalo predrago.

»Z vstopom v Evropsko Unijo je postalo vse še slabše,« pravijo v trgovini s spominki. »Nemški turisti so včasih več kupovali, ker so dobili povrnjen davek. Zdaj je tega konec.«

»In ti tujci!« nadaljuje najin hotelski informator. »Od povsod prihajajo. Ne znajo jezika, ne znajo delati; vse, kar potrebujejo za življenje, dobijo zastonj. Mi pa plačujemo 100% davke.« Tega o 100% davkih mi ni uspelo razvozlati. Vsekakor morajo biti visoki, saj sem v brošuri na letalu prebrala, da je zaradi njih protestirala celo Astrid Lindgren.

PROSTORNOST IN PROSTRANOST

Mogoče je bilo tako zaradi dolgega dneva, zaradi skandinavskega smisla za notranjo opremo, zato, ker je severni del Švedske redko poseljen, ali zato, ker sva s Pavlo drugič v istem letu doživljali zgodnjo pomlad – ampak vsa bivališča so se mi zdela svetla in prostorna in vsa pokrajina prostrana.

Prostorno in prostrano je mesto Umeå, ki je po uničevalnem požaru dobilo široke ulice, obrobline z brezami (ki so simbol mesta), da se katastrofa ne bi ponovila.

Naša prijateljska šola je predvidoma za 3 leta nameščena v opuščeni tovarni, dokler ne »ozdravijo« njihove stavbe, v kateri se je pojavila lesna goba (če sem prav razumela). Šolski upravni prostori so v upravni zgradbi tovarne, študentska menza in drugi prostori za občudijske dejavnosti so v manjših tovarniških halah, predavanja potekajo v bivalnikih. Kljub začasnosti so prostori urejeni z občutkom za posebne potrebe uporabnikov. V predavalnici sta bila npr. poleg navadnih stolov dva vrtljiva, oblazinjena, z visokim naslonjalom – za študente, ki imajo težave s hrbtenico.

V nedeljo so naju gostiteljice skupaj z dr. Jan Mason z West Sydney University, ki je bila na obisku ob istem času kot me, peljale na izlet k mogočnim brzicam reke

Vindeln. Interkontinentalno druženje je bilo prav zabavno. Evropejke smo si predstavljale Avstralijo kot deželo živinorejcev in s tega izhodišča navezovale pogovor s prebivalco velemesta, ki ji je bila ta dejavnost popolnoma tuja.

Evalvacija praktičnega dela študentov, ki sva se je tudi udeležili, je potekala na otoku Norrbysskär, v nekdanji vzorni delavski koloniji, ki je po propadu industrijskega obrata v rabi za delavski turizem.

Najlepše pa je bilo vsekakor pri kolegici, ki živi na deželi. Prebiva v tradicionalno urejeni stari brunarici v gozdu, ki spominja na Pokljuko. Prav kratka steza pelje do obale Baltiškega morja s pogledom na bližnje otočke. Iz Pavle so kar sami privreli verzi iz pravljice o kralju Saltanu.

KAMENČEK V KOLESJU

Ob odhodu iz Umeå sva na letališču izvedeli, da ta dan osebje letalske družbe SAS na mednarodnih linijah stavka. Kljub temu sva morali domov, saj so naju pričakovali domači, da o študentih niti ne govorimo.

Odpotovali sva do Stockholma. Postavili sva se v dolge vrste sotrpinov, ki jim je SAS-ovo zemeljsko osebje v potu svojega obraza iskalo nadomestne polete do doma, medtem ko je na galeriji zasedal stavkovni odbor SAS-ovega nebesnega osebja. Po dveh urah in pol sva dobili novo zvezo, a ko sva hoteli oddati prtljago, se je izkazalo, da naju ni v računalniku. Spet čakava, najdejo naju, telefonirava domov, čakava, in ko končno na Lufthansinem letalu odletiva proti Dunaju, nama odleže. Še zadnji stres na Brniku, kjer zaman čakava na prtljago. Izkaže se, da je prispela že s prejšnjim letalom. Padeva v objem svojih najdražjih in Pavla je zadovoljna, ker bo lahko po dogovorjenem razporedu opravila konzultacijo s študenti.

Andreja Kavar Vidmar